

BETER LEREN DOOR BETER SLAPEN

Slaapproblemen en dagelijks functioneren bij jongeren met autisme: een systematische review

Ilona Schouwenaars¹, Maurice Magnée¹, Hilde Geurts², Coen van Bennekom³, Sigrid Pillen⁴ & Jan-Pieter Teunisse¹

¹ Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN), Lectoraat Volwaardig Leven met Autisme

² Universiteit van Amsterdam

³ Heliomare

⁴ Centrum voor Slaapgeneeskunde Kempenhaeghe

Achtergrond

- Slaapproblemen komen veel voor bij adolescenten met autisme¹, met gerapporteerde percentages tot 88%².
- Ter vergelijking: de percentages slaapproblemen bij adolescenten zonder autisme variëren van 7 tot 38%^{2,3}.
- Steeds meer onderzoeken tonen aan dat slaapproblemen een grote impact hebben op het dagelijks functioneren van adolescenten⁴.
- Onderzoek naar deze relatie bij adolescenten met autisme is echter nog weinig gedaan.
- Doel: het geven van een overzicht van de huidige kennis over de relatie tussen slaap (slaapproblemen in het algemeen, inslaapduur, totale slaaptijd, slaapefficiëntie, slaap-waakritme) en dagelijks functioneren (internaliserend gedrag, externaliserend gedrag, sociaal gedrag, autismesymptomen, concentratie, vermoeidheid) bij adolescenten met autisme.**

Methode

- Om relevante studies voor deze review te identificeren hebben we in september 2020 vijf databases (APA PsycINFO, Cochrane, ERIC, PubMed, Web of Science) doorzocht.
- Het INSAR congresarchief en de referentielijsten van geïncludeerde studies zijn handmatig bekeken.
- Studies werden geïncludeerd in de review als ze voldeden aan de volgende criteria:
  - ✓ deelnemers aan de studie hebben de diagnose autismespectrumstoornis;
  - ✓ deelnemers aan de studie zijn in de leeftijd van 10 tot 19 jaar oud;
  - ✓ deelnemers aan de studie hebben géén verstandelijke beperking;
  - ✓ de studie relateert slaap (slaapproblemen in het algemeen, inslaapduur, totale slaaptijd, slaapefficiëntie, slaap-waakritme) aan dagelijks functioneren;
  - ✓ de studie is beschikbaar in het Engels;
  - ✓ de studie is gebaseerd op empirische data.

Resultaten

- In totaal zijn er negen studies ($N_{\text{deelnemers}} = 674$) geïncludeerd in de review.
- De meest prominente bevinding was de relatie van alle slaapparameters (slaapproblemen in het algemeen, inslaapduur, totale slaaptijd, slaapefficiëntie) met internaliserend gedrag; hoe meer slaapproblemen, hoe meer internaliserend gedrag (Tabel 1).**
- Daarnaast werden de meeste significante relaties met dagelijks functioneren gevonden voor slaapproblemen in het algemeen en slaapefficiëntie.

Conclusies

- Slechts een beperkt aantal onderzoeken richten zich op de adolescente doelgroep en de onderzoeken die dit doen hebben vaak een beperkt aantal deelnemers.
- Toekomstig onderzoek zou zich moeten richten op deze specifieke doelgroep en waarbij een grotere steekproef wordt getrokken.
- Ook zou toekomstig onderzoek zowel subjectieve als objectieve maten om slaap te meten moeten betrekken om de relatie tussen slaapproblemen en dagelijks functioneren bij adolescenten met autisme verder te onderzoeken.
- Als laatste, om ook de causale relatie tussen slaapproblemen en dagelijks functioneren te onderzoeken is een longitudinale onderzoeksopzet nodig.

Discussie

- De resultaten van deze review geven input voor gepersonaliseerde slaapinterventies.
- Er is echter meer onderzoek nodig om een duidelijker beeld te krijgen van de relatie tussen specifieke slaapparameters en het functioneren overdag om zo nog betere input te krijgen voor slaapinterventies.

Tabel 1
Overzicht van de relaties tussen slaap en internaliserend gedrag

Slaapproblemen in het algemeen	Internaliserend gedrag
Ouder- of zelfgerapporteerd	
(Phung et al., 2018)	$r = .20$ tot $.42$
(Thenhausen et al., 2017)	$r = .06$ tot $.18$
Totale slaaptijd	Internaliserend gedrag
Objectief gemeten	
(Bruni et al., 2007)	$r = -.58$
(Phung et al., 2018)*	$\beta = .73$
(Richdale et al., 2014)	$r = -.27$ en $.37$
Ouder- of zelfgerapporteerd	
(Richdale et al., 2014)	$r = -.43$ tot $-.04$
Inslaapduur	Internaliserend gedrag
Objectief gemeten	
(Bruni et al., 2007)	$r = .38$
(Richdale et al., 2014)	$r = .17$ en $.35$
Ouder- of zelfgerapporteerd	
(Richdale et al., 2014)	$r = .51$ en $.59$
Slaapefficiëntie	Internaliserend gedrag
Objectief gemeten	
(Bruni et al., 2007)	$r = -.32$
(Phung et al., 2018)*	$\beta = -.94$
Ouder- of zelfgerapporteerd	
(Richdale et al., 2014)	$r = -.46$ and $-.43$
Slaap-waak ritme	Internaliserend gedrag
Objectief gemeten	
(Richdale et al., 2014)	$r = .22$ tot $.54$
Ouder- of zelfgerapporteerd	
(Richdale et al., 2014)	$r = .17$ tot $.40$

Net significante relatie(s)
Zowel significante als niet significante relatie(s)
Significante relatie(s)

Contact: Ilona.Schouwenaars@han.nl
Meer informatie: www.han.nl/slaaponderzoek

Referenties

¹ Cortesi, F., Giannotti, F., Ivanenko, A., & Johnson, K. (2010). Sleep in children with autistic spectrum disorder. *Sleep Medicine*, 11(7), 659-664.

² Hodge, D., Carollo, T. M., Lewin, M., Hoffman, C. D., & Sweeney, D. P. (2014). Sleep patterns in children with and without autism spectrum disorders: Developmental comparisons. *Research in Developmental Disabilities*, 35(7), 1631-1638.

³ Paavonen, E. J., Vehkalahti, K., Vanhala, R., von Wendt, L., Nieminen-von Wendt, T., & Aronen, E. T. (2008). Sleep in children with asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38(1), 41-51.

⁴ Curcio, G., Ferrara, M., & De Gennaro, L. (2006). Sleep loss, learning capacity and academic performance. *Sleep Medicine Reviews*, 10(5), 323-337.